
СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНИХ ДЕЛІКТІВ ТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ

SYSTEMS OF ADMINISTRATIVE DELICTS & CRIMINAL OFFENSES IN THE BORDER SPHERE

Юрій Курилюк¹

Національна академія управління (вул. Ушинського, 15, м. Київ, Україна, 03151)

Yurii Kuryliuk

National Academy of Management (15, Ushynskogo, Kyiv, Ukraine, 03151)

Отримано: 21.03.2026. Затверджено: 27.04.2026. Опубліковано: 29.04.2026.

АНОТАЦІЯ

У статті критично проаналізовано існуючі доктринальні та законодавчі підходи до систематизації правопорушень у прикордонній сфері України. Запропоновано Систематизацію порушень законодавства України про державний кордон здійснювати за родовим об'єктом правопорушень у прикордонній сфері, яким варто вважати суспільні відносини, що забезпечують встановлений і врегульований законодавством про державний кордон збалансований стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз охоронюваних інтересів людини, суспільства й держави (прикордонну безпеку держави). Він слугує основною сполучною ознакою адміністративних правопорушень і злочинів у прикордонній сфері. Їх відмежовувальні ознаки варто виявляти під час кваліфікації окремо взятого злочину чи адміністративного правопорушення, якими є суб'єктивні ознаки. Саме через сукупність цих суспільних відносин запропоновано здійснювати систематизацію та групування досліджуваних діянь. Аргументовано, що зазначений родовий об'єкт не є характерним для злочинів, передбачених ст.ст. 333 і 334 КК, тому вони не можуть буд віднесені до злочинів у прикордонній сфері України.

Ключові слова: система правопорушень; деліктологія; адміністративні делікти; кри-

¹ доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, академік НАН вищої освіти України; orcid 0000-0002-4035-4431; e-mail: kuryluk.yuri@gmail.com

мінальні правопорушення; прикордонна сфера; правопорядок; прикордонна безпека.

ABSTRACT

This article critically analyzes existing doctrinal and legislative approaches to the classification of offenses in Ukraine's border sphere. It is proposed that the systematization of violations of Ukrainian legislation on the state border be carried out according to the generic object of offenses in the border area, which should be considered to be the social relations that ensure a balanced state of protection against external and internal threats to the protected interests of individuals, society, and the state (the state's border security). It serves as the primary connecting feature of administrative offenses and crimes in the border sphere. Their distinguishing features — which are subjective characteristics — should be identified during the classification of a specific crime or administrative offense. It is precisely due to the totality of these social relations that it is proposed to systematize and group the acts under study. It is argued that the aforementioned generic object is not characteristic of the crimes provided for in Articles 333 and 334 of the Criminal Code; therefore, they cannot be classified as crimes in the border sphere of Ukraine.

Key words: System of offenses; Delictology; Administrative delicts; Criminal offenses; Border area; Law and order; Border security.

I. ВСТУП

Основи прикордонної політики України як одного з найбільш пріоритетних сучасних напрямів забезпечення прикордонної безпеки нашої держави визначають повноваження та регламентують діяльність держави, суспільства й особи в прикордонній сфері, а також встановлюють відповідальність за спричинення шкоди національним інтересам України в цій сфері. Проте, події останніх років переконливо свідчать про те, що стан правопорядку на українському прикордонні змінюється динамічно, що вимагає від уповноважених і компетентних державних органів відповідного корегування внутрішньої та зовнішньої політики України.

Вітчизняна правова доктрина юридичної відповідальності ґрунтується на відмежуванні адміністративних деліктів та кримінальних правопорушень, а відтак різних за своїм змістом видів юридичної відповідальності – адміністративної і кримінальної¹. При цьому юридична відповідальність, хоча не безспірно, вважається «найбільш

¹ Авер'янов В. Б. (2004). Адміністративне право України. Академічний курс : підручник (у 2 т.). Т. 1: Загальна частина. Київ: Юридична думка. 596 с.

дієвим засобом підтримання правопорядку в суспільстві»¹. З цього приводу необхідно зазначити, що інститут адміністративної відповідальності — єдина складова українського адміністративного права, зв'язки якої з іншою галуззю права (а саме з кримінальним правом) є більш зрозумілими і міцними, ніж з іншими частинами адміністративного права².

Важливе практичне й теоретичне значення має систематизація адміністративних правопорушень і злочинів у прикордонній сфері, оскільки найбільш ефективним для правового регулювання суспільних процесів у певній сфері суспільного і державного життя є норми, які в законодавстві у своїй сукупності становлять певну систему³. Безумовно, у своїй основі система має певну структуру, що виникає завдяки сукупності взаємозв'язків і взаємодії її елементів⁴, та розглядається як її статична характеристика⁵.

Проблемі визначення системи адміністративних деліктів (правопорушень) та кримінальних правопорушень проти прикордонної сфери держави приділили увагу такі науковці, як: Н. Демчик, В. Зьолка, А. Ксензюк, О. Кришевич, Л. Літвін, Г. Мельник, А. Моти, Ю. Степанова, І. Харченко та деякі інші та лише дотично розглядали окреслені питання в межах власних вузько спрямованих наукових інтересів, що свідчить про значну науково-дослідну актуальність цієї проблеми.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження має на меті визначення шляхом аналізу досягнень сучасних наукових праць і нормативно-правової бази системи адміністративних деліктів і кримінальних правопорушень у прикордонній сфері, а також навести авторський підхід до групування цих правопорушень (деліктів).

¹ Коробочкіна Л. Л. (2016). Паспортний режим в Україні як вид адміністративно-правового режиму: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / НУ «ОЮА». Одеса. 233 с.

² Колпаков В. К. (2017). Навчальна дисципліна «Адміністративне право»: поняття і проблеми. Питання адміністративного права. Кн. 1. Харків: Право. С. 257–270.

³ Тацій В. Я., Борисов В. І., Демидова Л. М. (ред.) (2017). Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія. Харків: Право. 400 с.

⁴ Кваша О. О. (2013). Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 560 с.

⁵ Мінка Т. П. (2009). Актуальні проблеми змісту системи адміністративного права. *Часопис Київського університету права*. № 2. С. 122–126.

У процесі дослідження застосовувались загальнонаукові методи пізнання, як-от: критичний аналіз наукової літератури (для вивчення теоретичних засад групування деліктів і правопорушень у доктрині), метод синтезу (щоб отримати цілісну картину досліджуваних правопорушень (деліктів) у державі), метод наукового абстрагування (для формулювання висновків), а також системно-структурний (при визначенні системи окреслених деліктів і правопорушень).

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Категорія «система» — одне з ключових методологічних наукових понять у сучасному соціальному знанні¹. При цьому, будь-якій системі властиві не тільки загальносистемні властивості, а й специфічні характерні для певного виду системи ознаки, які показують її самостійність, своєрідність, зміст та функціональне цільове призначення². Без систематизації правопорушень у прикордонній сфері важко здійснити відмежування кримінальних від адміністративних. Зокрема, вона дасть змогу визначити найбільш суттєві ознаки, притаманні цим правопорушенням, відокремити їх один від одного, а також визначення найбільш важливих і стійких міжгалузевих зв'язків між адміністративним законодавством і законодавством про кримінальну відповідальність. Крім того, «систематизація важлива для простоти розуміння та застосування цих норм правозастосовними органами»³, а виділення окремих груп правопорушень у прикордонній сфері «надасть системі більшої стрункості, посилить її практичну значущість»⁴.

На законодавчому рівні більшість адміністративних правопорушень у прикордонній сфері розміщено у (чи не найбільшій) главі 15 Особливої частини КУпАП під узагальненою назвою «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління», яка налічує понад 100 статей з різного кшталту правопорушень від «Неправомірного використання державного майна» (ст. 184-1 КУпАП)

¹ Корольова В. В., Дронь О. І. (2025). Система адміністративного права України. *Legal Bulletin*. № 15. С. 101–109. URL: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2025-15-A14>

² Рябчинська О. П. (2014). Поняття системи покарань: методологічний вимір. *Держава та регіони. Серія: Право*. № 2(44). С. 93–98.

³ Харитонов С. О. (2018). Військові злочини в системі кримінального законодавства України. *Право і безпека*. № 1(68). С. 25–30.

⁴ Таций В. Я. (1984). Ответственность за хозяйственные преступления. Объект и система. Харків: Вища школа. 232 с.

до «Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) система» (ст. 212-6 КУпАП). Серед них «загубились» положення, що покликані охороняти прикордонні правовідносини, зокрема, передбачені статтею 202 (порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду-виїзду), або статтею 204-1 (незаконне перетинання або спроба перетинання державного кордону України) КУпАП.

Звісно, такий підхід законодавця до систематизації адміністративно-деліктного законодавства є свідченням бездумного наповнення КУпАП відповідними положеннями, покликаними охороняти суспільні відносини у визначеній сфері. Такий стан справ змусив здійснювати систематизацію вже на доктринальному рівні, а також породив надто широкий плюралізм наукової думки.

Наприклад, В. Сокуренько та О. Горбач до правопорушень, пов'язаних з порушенням прикордонного режиму або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України, порушенням іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через її територію, відносять усі ті, що передбачені статтями 202, 203, 204, 204-1, 204-2, 204-3, 205, 206 та 206-1 КУпАП¹. Тоді як О. Волох цю ж групу правопорушень об'єднує під назвою «правопорушення у сфері міграційного законодавства і прикордонного контролю»², а І. Шопіна іменує їх як «правопорушення у сфері національної безпеки»³.

Хоча, як стверджує В. Тацій, при побудові структури та змісту Особливої частини кримінального законодавства протягом уже декількох століть науковцями підтримувався системний підхід⁴, ситуація у кримінальному праві все ж таки не краща за ту, що склалася в адміністративному. І це навіть при тому, що низка кримінальних право-

¹ Кузьменко О. В. (ред.) (2018). Курс адміністративного права України: підручник. 3-тє вид., допов. Київ: Юрінком Інтер. 914 с.

² Кузьменко О. В. (ред.) (2020). Адміністративна відповідальність: курс лекцій. Київ: Юрінком Інтер. 568 с.

³ Галуцько В. (ред.). (2018). Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 446 с.

⁴ Тацій В. Я., Борисов В. І., Демидова Л. М. (ред.) (2017). Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія. Харків: Право. 400 с.

порушень у прикордонній сфері законодавцем об'єднано до окремого і менш чисельного розділу КК України.

Так, Особливою частиною КК України передбачено спеціальний розділ – розділ XIV «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», до якого законодавцем, виходячи з назви розділу, об'єднано три групи кримінальних правопорушень: (1) у сфері охорони державної таємниці; (2) у сфері недоторканності державних кордонів; (3) у сфері забезпечення призову та мобілізації.

Як свідчить більшість наукових досліджень, «своєрідним критерієм об'єднання окремих правопорушень у групи для подальшого розташування в Кодексах є родовий об'єкт, що відображає ступінь суспільної небезпечності певної групи правопорушень»¹.

Водночас, якщо вести мову про розділ XIV Особливої частини КК України, то за справедливим твердженням Н. Гуторової, розробником КК України не в усіх випадках вдалось привести систематизацію складів злочинів залежно від родового об'єкта. У переважній більшості випадків для назви розділу в КК України використовується словосполучення «Злочини проти ...», тобто законодавець указує на родовий об'єкт цих злочинів. І лише окремі розділи містять у назві «Злочини у сфері ...», що може свідчити про відсутність єдиного родового об'єкта злочинів, об'єднаних у цьому розділі².

Так, В. Ковальчук відзначає, що розділом XIV Особливої частини КК України «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації» (за родовим об'єктом) передбачає окрему типову групу злочинів, яка охоплює кримінальні посягання на недоторканність державних кордонів, як-от: незаконне переправлення осіб через державний кордон України; порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї; незаконне перетинання державного кор-

¹ Савченко А. В., Кузнецов В. В. (2012). Теорія кваліфікації злочинів: підручник. 4-ге вид., перероб. Київ: Алерта. 316 с.

² Гуторова Н. О. (2001). Кримінально-правова охорона державних фінансів України: монографія. Харків: ХНУВС. 384 с.

дону України; порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю¹.

Цю ж групу злочинів М. Хавронюк пропонує іменувати «кримінальними правопорушеннями у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України»², а О. Стеблинська ж злочини, передбачені статтями 332–334 КК України, пропонує розділити на дві окремі групи: 1) злочини, які посягають на недоторканність державного кордону України, а також безпеку міжнародних польотів; 2) злочини, які посягають на порядок здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю³.

Л. Літвін і Г. Мельник до кримінальних правопорушень, що посягають на недоторканність державного кордону України, відносять тільки «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України» (ст. 332 КК України), «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» (ст. 332-1 КК України) та «Незаконне перетинання державного кордону України» (ст. 332-2 КК України)⁴.

Дещо інший підхід має Ю. Степанова, яка відносить до кримінальних правопорушень, пов'язаних з перетинанням державного кордону України незаконним способом та/або зі злочинною метою кримінальні правопорушення, передбачені статтями 258-6, 332-1, 332-1, 334, 358 КК України⁵.

Дещо інший підхід має І. Харченко, який до системи кримінальних правопорушень, пов'язаних з перетинанням державного кордону України незаконним способом та/або зі злочинною метою, відносить

¹ Ковальчук В. П. (2018). Забезпечення протидії нелегальній міграції та пов'язаним із нею злочинам. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (Серія юридична)*. 2018. Вип. 4. С. 260–270.

² Дудоров О. О., Хавронюк М. І. (2014). Кримінальне право: навч. посіб. Київ: Ваїте. 944 с.

³ Стеблинська О. С. (2014). Кримінальне право (Особлива частина): навч.-метод. посіб. Київ: Ін-т крим.-викон. служби. 358 с.

⁴ Літвін Л. Ю., Мельник Г. В. (2018). Сучасний стан наукових досліджень щодо порушень на недоторканність державного кордону України. *Порівняльно-аналітичне право*. № 6. С. 383–386.

⁵ Степанова Ю. П. (2024). Теоретико-правові засади кримінально-правового та кримінологічного забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України з протидії кримінальним правопорушенням: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 / НАДПСУ. Хмельницький. 642 с.

правопорушення, передбачені статтями 258-5, 258-6, 332-2, 334 КК України¹.

Уважаю доволі сумнівною думку тих науковців, які відносять злочини, передбачені статтями 333 і 334 КК України, до сфери охорони недоторканності державного кордону України, оскільки вони, на мою думку, не завдають безпосередньої шкоди прикордонній безпеці держави, тим суспільним відносинам, які забезпечують встановлений і врегульований законодавством про державний кордон збалансований стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз охоронюваних інтересів людини, суспільства й держави.

Наприклад, на слушну думку С. Грачова і О. Шамари, які зазначають, що «особливості складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 333 КК України, визначаються положеннями регулятивного законодавства і передусім Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», а суспільна небезпека цього правопорушення полягає в тому, що його вчинення створює умови для безконтрольного розповсюдження різних видів зброї у світі, порушує порядок міжнародних передач товарів, що підлягає державному експортному контролю, негативним чином впливає на виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань і стабільність міжнародних відносин»².

На мою думку, ні законодавцем, ні науковцями під час групування правопорушень до тих, які посягають на недоторканність державного кордону, не дотримувався вищенаведений підхід виділення за їх родовим об'єктом. Думається, що дослідники обрали найбільш простий шлях для виділення зазначеної групи правопорушень – звичайне відсікання від загально згрупованих у розділі XIV Особливої частини КК України кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, а також у сфері забезпечення призову та мобілізації, оскільки їх ознаки проглядаються більш чітко. І за залишковим

¹ Харченко І. Є. (2024). Система кримінальних правопорушень, що пов'язані з перетинанням державного кордону України незаконним способом та/або зі злочинною метою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* Т. 3, № 85. С. 339–345. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.53>

² Тацій В. Я., Борисов В. І. (ред.) (2017). Велика українська юридична енциклопедія (у 20 т.). Т. 17: Кримінальне право. Х.: Право. 1064 с.

принципом усі інші правопорушення, що залишились, автори хибно поєднують до групи кримінальних правопорушень у сфері забезпечення недоторканості державних кордонів.

Деякими науковцями, для обґрунтування доцільності включення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 333 і 334 КК України, до вказаного розділу КК України, доводиться прилаштувати цю позицію і штучно виділяти одночасно два безпосередніх об'єкта цих злочинів. Так, В. Ковальський і О. Кришевич, здійснюючи кримінально-правову характеристику злочинного порушення правил міжнародних польотів, відзначають, що безпосереднім об'єктом цього злочину є «безпека міжнародних польотів, якою забезпечується нормальний переліт повітряних суден територією України, а також безпека безперешкодного перетинання кордону України»¹ [342, с. 772]. При цьому, автори обґрунтовують доцільність включення другого із зазначених безпосередніх об'єктів злочину наводять положення статті 17 Закону України «Про прикордонний контроль», відповідно до яких перетинання державного кордону громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які здійснюють переліт авіаційним транспортом, дозволяється в аеропортах (на аеродромах), відкритих для міжнародного повітряного сполучення. Прикордонний контроль здійснюється щодо повітряних суден українських та іноземних авіакомпаній цивільної авіації, приватних повітряних суден та повітряних суден військово-транспортної авіації, які здійснюють міжнародні польоти, а також щодо осіб і вантажів, які на них знаходяться.

Схожий підхід мають О. О. Дудоров і Є. О. Письменський [225, с. 554] та М. І. Хавронюк [340, с. 970], які виділяють як об'єкт злочину, передбаченого статтею 334 КК України, «безпеку міжнародних польотів і порядок перетинання державного кордону України», обґрунтовуючи це положеннями Закону України «Про державний кордон України», відповідно до якого повітряні судна перетинають державний кордон України у спеціально виділених повітряних коридорах, а поза ними — тільки з дозволу уповноважених на те державних органів України.

Загалом такий підхід до визначення об'єкта цього кримінального правопорушення застосовується ще за радянських часів. Проте, на мою

¹ Джужа О. М., Савченко А. В., Черней В. В. (2018). Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер. 1104 с.

думку, він є хибним і недостатньо обґрунтованим, оскільки, як справедливо відзначав В. Тацій, завдання науки і практики полягає в тому, щоб встановити ті суспільні відносини, які визначені законодавцем як безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, і розкрити їх дійсний соціальний зміст, при якому всі безпосередні об'єкти необхідно поділити на два види – основний і додатковий¹.

Вищезазначені автори хибно виділяють одночасно два безпосередніх об'єкта правопорушень, що й призводить до певної плутанини у визначенні охоронюваних суспільних відносин. На мою думку, положення статті 334 КК України покликані охороняти суспільні відносини у сфері безпеки міжнародних польотів. Посилання дослідників на статтю 17 Закону України «Про прикордонний контроль» у цьому контексті вважаємо недоречним, адже передбачаючи положення щодо обов'язковості проходження повітряними суднами прикордонного контролю, цей же Закон обмежує здійснення цього контролю тільки тих транспортних засобів, що перевозять через державний кордон осіб і вантажі. За таких умов, посилання під час кваліфікації вказаного кримінального правопорушення на Закон України «Про прикордонний контроль» залишає поза увагою літаки, які не перевозять осіб чи вантажі.

Крім того, у цьому ж контексті, не варто переоцінювати норми Закону України «Про державний кордон України», адже вищезазначеним положенням цього Закону визначена обов'язковість слідування визначеними повітряними коридорами або іншими шляхами із погодженням з відповідними уповноваженими органами. В Україні питання забезпечення безпеки міжнародних польотів мало чим пов'язане з органами охорони державного кордону. Державною інституцією, яка зобов'язана вживати заходів щодо здійснення якісної та безпечної аеронавігації у повітряному просторі України, є державне підприємство обслуговування повітряного простору, що має назву «Украерорух» і належить до сфери управління Міністерства інфраструктури України. Крім того, організація використання повітряного простору України, здійснення державного контролю та нагляду за безпекою цивільної авіації, нагляду за забезпеченням аеронавіга-

¹ Тацій В. Я. (2016). Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право. 256 с.

ційного обслуговування також належить до компетенції Державної авіаційної служби України.

Змодельємо ситуацію, за якої військовий іноземний літак без погодження з Украерорух поза межами встановлених коридорів здійснить вліт в Україну та посадку в неустановленому місці. За таких умов, як впливає з позицій вищезазначених авторів, оскільки дії особи полягають у «вльоті в Україну без відповідного дозволу, а також недодержанні визначених місць посадки, повітряних трас, коридорів або ешелонів, через які повітряне судно має перетнути державний кордон»¹, пілот цього літака має бути притягнений до кримінальної відповідальності за статтею 334 КК України. Проте, що робити з диспозицією статті 332-2 КК України, відповідно до якої перетинання державного кордону України представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора у будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України передбачає відповідальність за цією статтею. Якщо дотримуватися вищезазначених підходів В. Ковальського, О. Кришевич, М. Хавронюка ті інших, то дії пілота літака не потребують додаткової кваліфікації за статтею 332-2 КК України, оскільки, на їхню думку, статтею 334 КК України охоплюються дії щодо «незаконного перетинання повітряним судном лінії державного кордону України у повітрі», що звісно є невірним. Взагалі не зрозуміло чому вказані дослідники пов'язують діяння, передбачене статтею 334 КК України, з порушеннями правил перетинання державного кордону України, адже і назва, і диспозиція цієї статті говорить лише про правила міжнародних польотів та жодного слова не веде про порушення правил перетинання державного кордону.

Сумніви щодо негармонійності розміщення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 333 і 334 КК України, до розділу XIV Особливої частини цього КК України в різні часи також висловлювали й іншими дослідниками. При цьому, одні (наприклад, В. Боровенко²) наголошували на доцільності віднесення порушення правил міжна-

¹ Джужа О. М., Савченко А. В., Черней В. В. (ред.) (2018). Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер. 1104 с.

² Боровенко В. М. (1998). Кримінальна відповідальність за порушення правил міжнародних польотів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ. 15 с.

родних польотів до транспортних правопорушень, а другі (наприклад, С. Грачов, О. Шамара¹) порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, – до кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Отже, варто погодитися з більш зваженою позицією тих дослідників, які вважають, що місце розташування розділів в Особливій частині КК України насправді не має того значення про яке часто говорять², але доктринальна систематизація все ж таки має враховувати істинний зміст родового об'єкта відповідних діянь.

Так, важливе значення для систематизації кримінальних правопорушень й адміністративних деліктів у прикордонній сфері має встановлення їх родового об'єкта, та при цьому, як справедливо свого часу відзначив М. Й. Коржанський — знаний дослідник проблеми об'єкта злочину, «слід уникати хибних думок і допущення помилок»³.

Хотілось у цьому випадку наголосити на хибності, наприклад, позиції В. Федосєєва, який визнає родовим об'єктом досліджуваних кримінальних правопорушень зазначаючи повну назву розділу XIV Особливої частини КК України⁴. Автор, на жаль, не враховує того, що суспільні відносини у сфері охорони державної таємниці перебувають у різній площині з відносинами у сфері охорони державного кордону, а тим паче у сфері забезпечення призову та мобілізації.

Загальний (не змістовний) підхід при виділенні родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених 332 та 332-1 КК України, має Т. Огнев, який зробив висновок, що ним є «порядок суспільних від-

¹ Грачов С. В., Шамара О. В. (2015). Відповідальність за порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягає державному експортному контролю, за кримінальним правом України: монографія. Київ-Дніпропетровськ: АртЕк. 285 с.

² Хавронюк М. І. (2006). Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми германізації: монографія. Київ: Юрисконсульт. 1048 с.; Орловська Н. А. (2011). Соціальна шкідливість та суспільна небезпека: концептуальні аспекти співвідношення у контексті побудови кримінально-правових санкцій. *Форум права*. № 2. С. 672–680.

³ Коржанський М. Й. (2005). Предмет і об'єкт злочину: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД. 252 с.

⁴ Федосєєв В. В. (2014). Проблемні питання застосування ст. 332-1 (порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та в'їзду з неї) КК України. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матер. Постійно діючого наук.-практ. семінару (Харків, 17 жовт. 2014 р.). Х.: Право. С. 162–164.

носин, що забезпечує недоторканність державного кордону України та адміністративного кордону з тимчасово окупованою територією¹.

На мою думку, родовим об'єктом кримінальних правопорушень та адміністративних деліктів у прикордонній сфері варто вважати суспільні відносини, що забезпечують встановлений і врегульований законодавством про державний кордон збалансований стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз охоронюваних інтересів людини, суспільства й держави (прикордонну безпеку держави)². Саме через сукупність цих суспільних відносин слід здійснювати систематизацію досліджуваних діянь.

Без будь-яких сумнівів зазначений родовий об'єкт є характерним для:

- адміністративних правопорушень, передбачених статтею 202 «Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду-виїзду» та статтею 204-1 «Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України» КУпАП;
- кримінальних правопорушень, передбачених статтею 332 «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України» та статтею 332-2 «Незаконне перетинання державного кордону України» КК України.

З огляду на зазначене, на мою думку, нормою статей 204-1 КУпАП та 332-2 КК України охороняються ті ж самі суспільні відносини, які охороняються статтею 332 КК України та статтею 202 КУпАП. Більш того мною вже неодноразово наголошувалося на тому, що зазначений родовий об'єкт є характерним і для діянь, передбачених статтею 419 КК України, якою передбачена кримінальна відповідальність за порушення правил несення прикордонної служби, що обумовлює доцільність її розміщення у розділі XIV Особливої частини КК України³. Адміністративну відповідальність за вказане діяння, але

¹ Огнев Т. Є. (2017). Незаконна міграція: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / ІДП ім. В. Корецького. Київ. 20 с.

² Курилюк Ю. Б. (2020). Державний кордон і правопорядок (законодавство, теорія, практика): монографія. Київ: ВД «Дакор». 446 с.

³ Курилюк Ю. Б. (2013). Кримінально-правове забезпечення протидії порушенню правил несення прикордонної служби: монографія. Київ: ВД «Дакор». 216 с.

яке не передбачає настання тяжких наслідків, також передбачено статтю 172-18 КУпАП.

Загалом, проведений аналіз положень адміністративно- і кримінально-правових заборон у прикордонній сфері свідчить, що майже кожна із відповідних статей КУпАП має свій дуже близький за змістом аналог у КК України, що становлять собою певну систему правопорушень у прикордонній сфері, до якої структурно входять адміністративні делікти у прикордонній сфері та кримінальні правопорушення у цій сфері.

Зокрема, стаття 332 КК України співвідноситься із статтею 206 КУпАП, що передбачає адміністративну відповідальність за порушення порядку надання іноземцям та особам без громадянства житла, транспортних засобів та сприяння в наданні інших послуг, якщо ці дії безпосередньо не пов'язані із незаконним переправленням осіб через державний кордон України. Щодо відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України близькими (за змістом) одна до одної є статті 204-1 КУпАП та 332-2 КК України, а щодо порушення правил несення прикордонної служби — статті 172-18 КУпАП та 419 КК України. Залишається «без пари» тільки стаття 202 КУпАП, проте і вона може бути застосована (за певних умов) у контексті притягнення до відповідальності особи через недоведеність кримінального правопорушення, передбаченого статтею 332 КК України, та адміністративного делікту, передбаченого статтею 204-1 КУпАП.

IV. ВИСНОВКИ

Систематизацію порушень законодавства України про державний кордон потрібно здійснювати за родовим об'єктом правопорушень у прикордонній сфері, яким варто вважати суспільні відносини, що забезпечують встановлений і врегульований законодавством про державний кордон збалансований стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз охоронюваних інтересів людини, суспільства й держави (прикордонну безпеку держави). Він слугує основною спільною ознакою адміністративних деліктів і кримінальних правопорушень у прикордонній сфері.

Саме через сукупність цих суспільних відносин варто здійснювати групування досліджуваних діянь, а саме: кримінальних правопорушень, передбачених статтями 332, 332-2, 419 КК України, та адмі-

ністративних деліктів, передбачених статтями 172-18, 202, 204-1 КУпАП. Зазначений родовий об'єкт не є характерним для кримінальних правопорушень, передбачених статтями 333 і 334 КК, тому вони не можуть буд віднесені до кримінальних правопорушень у прикордонній сфері України.

Також вже не варто вести мову як складових цієї системи правопорушень, тих, які передбачені статтею 204-2 КУпАП та статтею 332-1 КК України, оскільки після широкомасштабного збройного вторгнення росії в Україну питання відповідальності щодо порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї стало наразі не актуальним (хоча формально норми існують).

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Авер'янов В. Б. (2004). Адміністративне право України. Академічний курс : підручник (у 2 т.). Т. 1: Загальна частина. Київ: Юридична думка. 596 с.
2. Боровенко В. М. (1998). Кримінальна відповідальність за порушення правил міжнародних польотів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ. 15 с.
3. Галуцько В. (ред.). (2018). Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 446 с.
4. Грачов С. В., Шамара О. В. (2015). Відповідальність за порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягає державному експортному контролю, за кримінальним правом України: монографія. Київ-Дніпропетровськ: АртЕк. 285 с.
5. Гуторова Н. О. (2001). Кримінально-правова охорона державних фінансів України: монографія. Харків: ХНУВС. 384 с.
6. Джужа О. М., Савченко А. В., Черней В. В. (2018). Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер. 1104 с.
7. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. (2014). Кримінальне право: навч. посіб. Київ: Ваїте. 944 с.
8. Кваша О. О. (2013). Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 560 с.
9. Ковальчук В. П. (2018). Забезпечення протидії нелегальній міграції та пов'язаним із нею злочинам. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (Серія юридична)*. 2018. Вип. 4. С. 260–270.
10. Колпаков В. К. (2017). Навчальна дисципліна «Адміністративне право»: поняття і проблеми. Питання адміністративного права. Кн. 1. Харків: Право. С. 257–270.
11. Коржанський М. Й. (2005). Предмет і об'єкт злочину: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД. 252 с.
12. Коробочкіна Л. Л. (2016). Паспортний режим в Україні як вид адміністративно-правового режиму: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / НУ «ОЮА». Одеса. 233 с.
13. Корольова В. В., Дронь О. І. (2025). Система адміністративного права України. *Legal Bulletin*. № 15. С. 101–109. URL: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2025-15-A14>
14. Кузьменко О. В. (ред.) (2018). Курс адміністративного права України: підручник. 3-тє вид., допов. Київ: Юрінком Інтер. 914 с.

15. Кузьменко О. В. (ред.) (2020). Адміністративна відповідальність: курс лекцій. Київ: Юрінком Інтер. 568 с.
16. Курилюк Ю. Б. (2013). Кримінально-правове забезпечення протидії порушенню правил несення прикордонної служби: монографія. Київ: ВД «Дакор». 216 с.
17. Курилюк Ю. Б. (2020). Державний кордон і правопорядок (законодавство, теорія, практика): монографія. Київ: ВД «Дакор». 446 с.
18. Літвін Л. Ю., Мельник Г. В. (2018). Сучасний стан наукових досліджень щодо порушень на недоторканність державного кордону України. *Порівняльно-аналітичне право*. № 6. С. 383–386.
19. Мінка Т. П. (2009). Актуальні проблеми змісту системи адміністративного права. *Часопис Київського університету права*. № 2. С. 122–126.
20. Огнев Т. Є. (2017). Незаконна міграція: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / ІДП ім. В. Корецького. Київ. 20 с.
21. Орловська Н. А. (2011). Соціальна шкідливість та суспільна небезпека: концептуальні аспекти співвідношення у контексті побудови кримінально-правових санкцій. *Форум права*. № 2. С. 672–680.
22. Рябчинська О. П. (2014). Поняття системи покарань: методологічний вимір. *Держава та регіони. Серія: Право*. № 2(44). С. 93–98.
23. Савченко А. В., Кузнецов В. В. (2012). Теорія кваліфікації злочинів: підручник. 4-те вид., перероб. Київ: Алерта. 316 с.
24. Стеблинська О. С. (2014). Кримінальне право (Особлива частина): навч.-метод. посіб. Київ: Ін-т крим.-викон. служби. 358 с.
25. Степанова Ю. П. (2024). Теоретико-правові засади кримінально-правового та кримінологічного забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України з протидії кримінальним правопорушенням: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 / НАДПСУ. Хмельницький. 642 с.
26. Тацій В. Я., Борисов В. І., Демидова Л. М. (ред.) (2017). Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія. Харків: Право. 400 с.
27. Тацій В. Я., Борисов В. І. (ред.) (2017). Велика українська юридична енциклопедія (у 20 т.). Т. 17: Кримінальне право. Х.: Право. 1064 с.
28. Тацій В. Я. (1984). Ответственность за хозяйственные преступления. Объект и система. Харків: Вища школа. 232 с.
29. Тацій В. Я. (2016). Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право. 256 с.
30. Федосєєв В. В. (2014). Проблемні питання застосування ст. 332-1 (порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї) КК України. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матер. Постійно діючого наук.-практ. семінару (Харків, 17 жовт. 2014 р.). Х.: Право. С. 162–164.
31. Хавронюк М. І. (2006). Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми германізації: монографія. Київ: Юрисконсульт. 1048 с.
32. Харитонов С. О. (2018). Військові злочини в системі кримінального законодавства України. *Право і безпека*. № 1(68). С. 25–30.
33. Харченко І. Є. (2024). Система кримінальних правопорушень, що пов'язані з перетинанням державного кордону України незаконним способом та/або зі злочинною метою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Т. 3, № 85. С. 339–345. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.53>

REFERENCES

1. Aveyanov V. B. (2004). Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyy kurs [Administrative Law of Ukraine. Academic Course] (in 2 vols.). Vol. 1: General Part. Kyiv: Yurydychna Dumka. 596 p. [in Ukrainian].
2. Borovento V. M. (1998). Kryminalna vidpovidalnist za porushennya pravyl mizhnarodnykh polotiv [Criminal liability for violation of international flight rules]: abstract dissertation ... candidate of legal sciences: spec. 12.00.08 / Taras Shevchenko Kyiv National University. Kyiv. 15 p. [in Ukrainian].
3. Dzhuzha O. M., Savchenko A. V., Cherney V. V. (2018). Naukovo-praktychnyy komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. 2nd ed., revised and supplemented. Kyiv: Yurinkom Inter. 1104 p. [in Ukrainian].
4. Dudorov O. O., Khavronyuk M. I. (2014). Kryminalne pravo [Criminal law]. Kyiv: Vaite. 944 p. [in Ukrainian].
5. Fedoseyev V. V. (2014). Problemni pytannya zastosuvannya st. 332-1 (porushennya porядku vyizdu na tymchasovo okupovanu terytoriyu Ukrainy ta vyyizdu z neyi) KK Ukrainy [Problematic issues of the application of Art. 332-1 (violation of the procedure for entry into and exit from the temporarily occupied territory of Ukraine) of the Criminal Code of Ukraine]. *Dosudove rozsliduvannya: aktualni problemy ta shlyakhyikh vyrishennya* [Pre-trial investigation: current problems and ways to solve them]: materials of the ongoing scientific-practical seminar (Kharkiv, October 17, 2014). Kh.: Pravo. Pp. 162–164. [in Ukrainian].
6. Galunko V. (ed.). (2018). Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyy kurs [Administrative Law of Ukraine. Complete course]. Kherson: OLDI-PLUS. 446 p. [in Ukrainian].
7. Grachev S. V., Shamara O. V. (2015). Vidpovidalnist za porushennya porядku zdiysnennya mizhnarodnykh peredach tovariv, shcho pidlyahaye derzhavnomu eksportnomu kontrolyu, za kryminal'ny m pravom Ukrainy [Liability for Violation of the Procedure for International Transfers of Goods Subject to State Export Control under the Criminal Law of Ukraine]. Kyiv-Dnipropetrovsk: ArtEk. 285 p. [in Ukrainian].
8. Gutorova N. O. (2001). Kryminalno-pravova okhorona derzhavnykh finansiv Ukrainy [Criminal and legal protection of state finances of Ukraine]. Kharkiv: KhNUiA. 384 p. [in Ukrainian].
9. Khavroniuk M. I. (2006). Kryminalne zakonodavstvo Ukrainy ta inshykh derzhav kontynentalnoyi Yevropy: porivnyal'nyy analiz, problemy hermanizatsiyi [Criminal legislation of Ukraine and other countries of continental Europe: comparative analysis, problems of Germanization]. Kyiv: Yuryskounst. 1048 p. [in Ukrainian].
10. Kharytonov S. O. (2018). Viyskovi zlochyny v systemi kryminalnogo zakonodavstva Ukrainy [War crimes in the system of criminal legislation of Ukraine]. *Law and Security*. No. 1(68). pp. 25–30. [in Ukrainian].
11. Kharchenko I. E. (2024). Systema kryminalnykh pravoporushen, shcho pov'yazani z peretynanniam derzhavnogo kordonu Ukrainy nezakonnym sposobom ta/abo zi zlochynnoyu metoyu [System of criminal offenses related to crossing the state border of Ukraine illegally and/or with criminal intent]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*. Vol. 3, No. 85. pp. 339–345. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.53> [in Ukrainian].
12. Kvasha O. O. (2013). Spivuchast u zlochini: struktura ta vidpovidalnist [Complicity in a crime: structure and responsibility]. Luhansk: E. O. Didorenko LDUSA. 560 p. [in Ukrainian].
13. Kovalchuk V. P. (2018). Zabezpechennya protydiy nelegal'niy mihratsiyi ta pov'yazanym iz neyu zlochynam [Ensuring counteraction to illegal migration and related crimes]. *Scientific*

- Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs (Legal Series)*. 2018. No. 4. pp. 260–270. [in Ukrainian].
14. Kolpakov V. K. (2017). Navchalna dystsyplina «Administratyvne pravo»: ponyattya i problemy [Academic discipline “Administrative law”: concepts and problems]. *Issues of administrative law*. Book 1. Kharkiv: Law. pp. 257–270. [in Ukrainian].
 15. Korobochkina L. L. (2016). Pasportnyy rehzym v Ukraini yak vyd administratyvno-pravovoho rehzymu [Passport regime in Ukraine as a type of administrative-legal regime]: dissertation ... candidate of legal sciences: special. 12.00.07 / National University “Odessa Law Academy”. Odesa. 233 p. [in Ukrainian].
 16. Koroleva V. V., Dron O. I. (2025). Systema administratyvnoho prava Ukrainy [The System of Administrative Law of Ukraine]. *Legal Bulletin*. No. 15. pp. 101–109. URL: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2025-15-A14> [in Ukrainian].
 17. Korzhanskyi M. Y. (2005). Predmet i obyekt zlochynu [Subject and Object of Crime]. Dnipropetrovsk: Lira LTD. 252 p. [in Ukrainian].
 18. Kurylyuk Yu. B. (2013). Kryminalno-pravove zabezpechennya protydyi porushennya pravyl nesennya prykordonnoyi sluzhby [Criminal law enforcement to combat violations of border guard service rules]. Kyiv: Dakor. 216 p. [in Ukrainian].
 19. Kurylyuk Yu. B. (2020). Derzhavnyy kordon i pravoporyadok (zakonodavstvo, teoriya, praktyka) [State Border and Law and Order (Legislation, Theory, Practice)]. Kyiv: Dakor. 446 p. [in Ukrainian].
 20. Kuzmenko O. V. (ed.) (2018). Kurs administratyvnoho prava Ukrainy [Course of Administrative Law of Ukraine]. 3rd ed., supplement. Kyiv: Yurinkom Inter. 914 p. [in Ukrainian].
 21. Kuzmenko O. V. (ed.) (2020). Administratyvna vidpovidalnist: kurs leksiyy [Administrative Responsibility: a Course of Lectures]. Kyiv: Yurinkom Inter. 568 p. [in Ukrainian].
 22. Litvin L. Yu., Melnyk G. V. (2018). Suchasnyy stan naukovykh doslidzhen shchodo porushen na nedotorkannist derzhavnoho kordonu Ukrainy [Current state of scientific research on violations of the inviolability of the state border of Ukraine]. *Comparative and analytical law*. No. 6. pp. 383–386. [in Ukrainian].
 23. Minka T. P. (2009). Aktualni problemy zmistu systemy administratyvnoho prava [Current Issues in the Content of the Administrative Law System]. *Law Review of Kyiv University of Law*. No. 2. pp. 122–126. [in Ukrainian].
 24. Ognev T. E. (2017). Nezakonna mihratsiya: kryminal'no-pravovi ta kryminolohichni aspekty [Illegal migration: criminal-legal and criminological aspects]: abstract dissertation ... candidate of legal sciences: special 12.00.08 / Koretsky Institute of State and Law. 20 p. [in Ukrainian].
 25. Orlovska N. A. (2011). Sotsialna shkidlyvist ta suspilna nebezpeka: kontseptualni aspekty spivvidnoshennya u konteksti pobudovy kryminalno-pravovykh sanktsiy [Social Harmfulness and Public Danger: Conceptual Aspects of Correlation in the Context of Constructing Criminal Law Sanctions]. *Forum of Law*. No. 2. pp. 672–680. [in Ukrainian].
 26. Ryabchynska O. P. (2014). Ponyattya systemy pokaran: metodolohichnyy vymir [The concept of the penal system: methodological dimension]. *State and regions. Series: Law*. No. 2(44). pp. 93–98. [in Ukrainian].
 27. Savchenko A. V., Kuznetsov V. V. (2012). Teoriya kvalifikatsiyi zlochyniv [Theory of Crime Qualification]. 4th ed., revised. Kyiv: Alerta. 316 p. [in Ukrainian].
 28. Steblinska O. S. (2014). Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna): navch.-metod. posib [Criminal Law (Special Part): Teaching and Methodological Manual]. Kyiv: Institute of Criminal Enforcement. 358 p. [in Ukrainian].
 29. Stepanova Yu. P. (2024). Teoretyko-pravovi zasady kryminalno-pravovoho ta kryminolohichnoho zabezpechennya diyalnosti Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy z protydyi kryminalnym pravoporushennyam [Theoretical and legal principles of criminal-

- legal and criminological support of the activities of the State Border Service of Ukraine in combating criminal offenses]: dissertation ... dr. in law: spec. 12.00.08 / NA SBGSU. Khmelnytskyi. 642 p. [in Ukrainian].
30. Tatsii V. Ya., Borisov V. I., Demydova L. M. (eds.) (2017). Aktualni pytannya kryminalnoho zakonodavstva Ukrayiny ta praktyky yoho zastosuvannya [Current issues of criminal legislation of Ukraine and practices of its application]. Kharkiv: Pravo. 400 p. [in Ukrainian].
 31. Tatsii V. Ya., Borisov V. I. (eds.) (2017). Velyka ukrayinska yurydychna entsyklopediya [Great Ukrainian Legal Encyclopedia] (in 20 vols.). Vol. 17: Criminal Law. Kharkiv: Pravo. 1064 p. [in Ukrainian].
 32. Tatsii V. Ya. (1984). Otvstvennost za khozyaystvennyye prestuplenyya. Obekt y systema [Liability for economic crimes. Object and system]. Kharkiv: Higher School. 232 p. [in Ukrainian].
 33. Tatsii V. Ya. (2016). Obyekt i predmet zlochynu v kryminalnomu pravi [Object and subject of crime in criminal law]. Kharkiv: Pravo. 256 p. [in Ukrainian].